

N:o 160.

Af herr **A. Hedin**, om ölkrögeriet å statsjernvägsstationer.

Såsom den s. k. kommunala sjelfstyrelsens *regel* angifva kommunalförfattningarna, att landt- och stadskommuner ega att sjelfva, efter hvad dessa förordningar närmare bestämma, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter.

Visserligen äro kommunens beslut i många fall underkastade Kongl. Maj:ts eller Konungens befallningshafvandes pröfning, och visserligen har kommunallagstiftningen utvidgat den *administrativa rättskipningens* farliga anomali genom stadgandet, att besvär öfver kommunalbeslut ej gå till domstol, utan afgöras i förvaltningsväg. Men detta har ej hindrat, att kommunernas magt i »hushållningsangelägenheter» — om dermed afses tung beskattning, hastigt växande utgiftsbudgeter och stor skuldsättning — blifvit ganska vidsträckt. Då kommunernas utgifter år 1894 uppgingo till 71 millioner kronor och deras skulder vid nämnda års slut till 191¹/₂ millioner, så lär man ej kunna påstå, att ej de administrativa myndigheter, de der pröfvat hithörande kommunalbeslut, som vare sig i underställnings- eller besvärsväg kommit under deras handläggning, i det hela med välbehag ansett detta slags utveckling af kommunernas sjelfstyrelse i »hushållningsangelägenheter».

Den ofvannämnda regeln har emellertid ett genom sin obestämda affattning vidsträckt *undantag*, så lydande: »såvidt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig myndighet att dem (d. v. s. kommunens »gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter») handhufva».

Gällande författningar — dermed menas ej blott af Kongl. Maj:t och Riksdagen samfaldt stiftade, utan ock i administrativ väg, vare sig utan eller med Riksdagens konsultativa »hörande», utfärdade förordningar.

Och i tillämpningen af *undantaget* hafva lagstiftaren och den administrativa lagskiparen icke på långt när visat kommunerna det vidsträckta förtroende, som kommit dem till del i fråga om beskattning, utgifter och skuldsättning.

Undantaget har kämbart drabbat kommunerna i fråga om »ordningsangelägenheter», medan regeln varit mycket gynsam för en vidsträckt magtutöfning i »hushållningsangelägenheter», äfven sådana af båda slagen, i hvilka det med skäl kunde tyckas, att kontrollen vore mera nödig i de senare, sjelfbestämmelserätten mera önskvärd i de förre.

Sälunda kunna minuthandel med och utskänkning af spirituosa samt ölkrögeri — hvarmed jag menar utskänkning af öl enligt förordningens § 3 — af Konungens befallningshafvande påtvingas stadskommun mot stadsfullmäktiges eller allmän rådstufvas vilja, och ölkrögeri kan påtvingas landtkommun mot kommunalstämnas vilja.

Konungens befallningshafvandes magt gentemot kommunerna är, enligt förordningen af 24 oktober 1885 (med ändringar af 10 juli 1891 och 2 juni 1893) mycket betydlig. Huruvida utöfningen af denna magt oftare gifvit giltig anledning till väsentligare anmärkningar, är för mig obekant. Men deremot är det ostridigt, att i författningen förekommande undantagsbestämmelser, som i förhållande till *andra* myndigheter inskränka den befogenhet, Konungens befallningshafvande eger i förhållande till kommunalmyndigheterna, gifvit anledning till mycket allmänna och på starka faktiska skäl stödda klagomål öfver svåra missbruk. Här må dock strax anmärkas, att, enligt min uppfattning, felet icke ligger alldeles uteslutande i de antydde undantagsbestämmelserna, utan också till någon del i en alldeles oriktig uppfattning af dem och en deraf orsakad underlåtenhet att beifra missbruken.

De undantagsbestämmelser, jag åsyftar, äro följande:

a) I vin- och ölförordningens 9 § säges, att tillstånd till utskänkning af vin och maldrycker »må, hvad angår läger och annat vapenöfningsmöte, endast meddelas på framställning af vederbörande militärchef». Formelt måste ju detta sägas icke inskränka Konungens befallningshafvandes rätt att lemna eller vägra tillstånd. Men i realiteten torde saken ställa

sig något annorlunda, derest den särdeles illa redigerade författningens mening är att i slika fall utesluta vederbörande kommunalmyndigheters rätt att i ämnet sig yttra, då således Konungens befallningshafvande icke har något annat officiellt uttalande att stödja sig på, än vederbörande militärchefs »framställning» (d. v. s. tillstyrkan).

b) I förordningens § 22, mom. 2 heter det: »Förordningen skall icke gälla för Stockholm — — — — —. Likaledes skall styrelsen för statens jernvägstrafik ega att, med ledning af denna förordnings grunder, meddela och tillämpa de närmare bestämmelser i afseende å försäljning af omförmälda drycker inom jernvägens område vid statens jernvägsstationer, som kunna af styrelsen anses erforderliga.» Häraf har nu dragits den slutsats, att kommunalmyndigheter ej skola få hafva något ord med i laget vid fråga om ölhandel vid statens jernvägsstationer, och detta måste väl anses vinna stöd, hvad *tillstånd* till sådan handel angår, af den omedelbart derefter följande bestämmelsen, att vid *enskilda* jernvägar det är *Konungens befallningshafvande*, som, efter att ha hört *kommunalnämnd och kommunalstämma*, meddelar tillstånd. Deremot är det icke klart och ostridigt, att kommunalmyndigheterna äfven skulle vara afskurna från all befogenhet att *beifra de missbruk*, hvartill den af jernvägsstyrelsen auktoriserade ölhandeln gifver anledning. Likväl synes den uppfattningen vara allmän nog.

Betänkligare är den mening, som, om än indirekt, fick ett uttryck uti Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19 år 1891, deri utskottet gjorde hemställan om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes meddela bestämmelse om, att, der utskänkning af vin och maltdrycker vid statsjernvägsstationer visade sig framkalla missbruk eller oordningar, »vederbörande polis- och kommunal-myndighet *må ega att ingripa* på enahanda sätt, som gällande förordning angående utskänkingsrörelse stadgade för dylikt fall vid annorstädes idkad försäljning af vin och maltdrycker.»

Denna hemställan till Kongl. Maj:t om utfärdande af bestämmelse angående *rätt* för polismyndighet att ingripa mot lagöfverträdelse och oordningar förutsätter uppenbarligen, att polismyndigheten vore i saknad af rätt att, inom statens jernvägsstationer, uppfylla en af de förnämsta allmänna skyldigheter, för hvilka polismyndighet företrädesvis finnes till. Ur förordningen om vin- och ölhandeln kan ingen tolkningskonst framlocka en sådan mening. Att en slik orimlighet, som att jernvägsstyrelsen skulle ega att inom jernvägsområdet tillskapa en mot den allmänna, lagliga ordningsmagten tryggad fristad åt lagöfverträdelse, ej kan pådyflas ett civiliseradt lands rättstillstånd, utan att man till stöd för anklagelsen åbe-

ropar ett tydligt lagbud, lärar väl vara uppenbart. Men hvar finnes ett svenskt lagbud om en sådan krögeri-asylrätt?

Härmed vill jag hafva sagt, såsom förut är antydt, att för de med allt skäl öfverklagade ölhandels-missbruket vid statsjernvägsstationer skulden icke torde vara att alldeles uteslutande söka i den gällande lagstiftningen om jernvägsstyrelsens befogenhet och i styrelsens ytterst klandervärda bruk af denna magt, utan också i någon mån uti polismyndighets och åklagare-magts pligtförsummelse.

Vid 1891 års riksdag väcktes i Andra Kammaren två motioner (n:is 25 och 166) i syfte att undanröjda de missbruk, hvartill gällande bestämmelser angående utskänkning af maltdrycker vid statens jernvägsstationer gifvit anledning. Det tillfälliga utskott, till hvilket motionerna hänvisades, yttrade i afgifvet utlåtande (n:o 19) bland annat:

»Att de af motionärerna vitsordade missförhållanden, som härflyta af vin- och maltdrycksutskänkning å stationer vid statens jernvägar, ganska allmänt förekomma, har utskottet desto mindre skäl att betvifla, som liknande upplysningar äfven från andra håll kommit utskottet till handa. Dessa missförhållanden synas kunna förebyggas allenast genom ändamåls-enliga och konsekvent tillämpade föreskrifter (ordningsregler) för utskänk-ningsrörelsens bedrivande samt, der oordningar likväl inträffa, genom samma medel, som författningsenligt kunna och skola i liknande fall vid all annan utskänkingsrörelse tillämpas och som i sista hand innebära förlust af en missbrukad utskänkingsrättighet. Hvarken det ena eller det andra af dessa botemedel lär dock i behörig grad kunna komma till användning, så länge det beror helt och hållet på herrar distriktsinten-denters och i viss mån äfven stationföreständares subjektiva meningar, *om* eller *hvilka* ordningsregler må finnas lämpliga att till efterrättelse fastställa och tillämpa. Och då — såsom ock i motionerna framhålles — kommunal-myndighet ej inom jernvägens område anses ega den i gällande allmän förordning samma myndighet tillförsäkrade, ingripande rätten, så är uppen-bart, att desse kommunernas naturlige malsmän i afseende på upprätthål-landet af allmän ordning och sedlighet härvidlag befinna sig ur stånd att förekomma de bedröfliga följderna af en rusdrycksutskänkning, hvilken i sjelfva verket kan alldeles neutralisera alla öfriga åtgärder, dem man i berörda syfte inom en kommun må vidtaga.»

På grund häraf hemstälde utskottet — som under ärendets behand-ling fått del af en af jernvägsstyrelsen till Kongl. Maj:t den 17 april 1891

aflåten skrifvelse, hvaraf framgick, att allmängiltiga ordningsregler, utfärdade af jernvägsstyrelsen och alltså gällande för samtliga restaurations- och utskänkingsställen å statsbanornas stationer, vore att motse — att Andra Kammaren måtte för sin del besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att, sedan de af jernvägsstyrelsen i dess skrifvelse till Konungen den 17 april 1891 bebadade allmängiltiga ordningsreglerna för utskänkning af vin och maltdrycker å stationer vid statens jernvägar blifvit utfärdade, Kongl. Maj:t täcktes meddela bestämmelse om, att, der sådan utskänkning visade sig framkalla missbruk eller oordningar, vederbörande polis- och kommunalmyndighet må ega att ingripa på enahanda sätt, som gällande förordning angående utskänkingsrörelse stadgade för dylikt fall vid annorstädes idkad försäljning af vin eller maltdrycker.

Denna hemställan bifölls af Andra Kammaren. Första Kammaren biträdde emellertid icke beslutet, emedan det icke ansågs nödigt att, innan de väntade ordningsreglerna blifvit af jernvägsstyrelsen utfärdade och kungjorda, hos Kongl. Maj:t anhålla om det ifrågasatta tillägget till förordningen i ämnet.

En motionär i Andra Kammaren vid 1896 års riksdag bragte frågan om utskänkningen vid statens jernvägsstationer åter på tal. Hans förslag (motion n:o 134), som afsåg jemte annat att helt och hållet upphäfva kongl. jernvägsstyrelsens undantagsställning till förordningen om försäljning af vin och maltdrycker den 24 oktober 1885, rönt likväl ingen framgång. Det föll redan i Andra Kammaren, afstyrkt af vederbörande utskott i ett utlåtande, der det heter, att af de i juli månad år 1894 af jernvägsstyrelsen utfärdade allmänna ordningsreglerna för restaurationerna vid statens jernvägar »torde framgå, att öl- och vinutskänkningen numera vore ordnad på ett sätt, som, så vidt utskottet hade sig bekant, icke vållat några klagomal».

Såväl 1891 som 1896 års Riksdagar ha uppenbarligen haft stark tilltro till verkningarna af ofta nämnda ordningsregler. Men erfarenheten torde äfven beträffande jernvägsstyrelsen, såsom ordningsmagt betraktad, hafva bekräftat den regeln, att det icke är till fyllest, att föreskrifter finnas, utan att den frågan är minst lika viktig, huru de tillämpas. Innan de allmänna ordningsreglerna utfärdades, berodde det, för att begagna samma ordalag som 1891 års utskott, på herrars distriktsintendenters och stationsföreständares »subjektiva meningar», om eller *vilka* ordningsregler vore tjenliga att fastställa. Numera beror det på samma herrars och äfven på trafik-

direktörernas subjektiva mening, *hur* de af jernvägsstyrelsen fastställda ordningsreglerna skola efterlefas.

Att dessa vid atskilliga jernvägsrestaurationer icke tillämpats på sådant sätt, att de kommunala myndigheterna funnit sig tillfredsställda, lär vara allmänt känt, fastän ett af 1896 års tillfälliga utskott säger sig hafva sväfvat i okunnighet derom. Som en motionär ofta bemötes med den invändningen, att hans påståenden rörande allmänt kända förhållanden äro obestyrkta, tillåter jag mig att, bland många, här anföra ett exempel å det sätt, hvarpå jernvägsstyrelsens ordningsregler faktiskt tolkas och efterlefas. Under diskussionen i Andra Kammaren sistlidet är yttrade en talare (Andra Kammarens prot. IV, 35, sid. 24), att han hade sig bekant, att i Katrineholm finnes en fornlig jernvägsölkrog, fastän ingen brydde sig om att göra någon sak af det, och han tillade: »i Gnesta är det på samma sätt, men dock kanske något bättre». I sanning måtte förhållandena å det förra stället vara bedröfliga, då de anses vara ändå sämre än i Gnesta, derifrån mitt exempel är hemtadt.

Nuvarande innehafvaren af restaurationsrörelsen i Gnesta Aug. Finlöf erhöll af jernvägsstyrelsen den 29 oktober 1890 rättighet att å jernvägens mark uppföra ett hotell, enligt kontrakt, i hvars sjette paragraf stadgades, att Finlöf angående hotellrörelsens bedrivande skulle ställa sig till efterrättelse de särskilda bestämmelser derom, som af styrelsen framdeles meddelades, och att i hotellbyggnaden försäljning af vin och maltdrycker icke finge ega rum utan af vederbörande myndighet särskildt lemnadt tillstånd. Finlöf anhöll derefter att utan hinder af denna bestämmelse få med servering af vin och maltdrycker betjena resande å hotellet samt att få å torgdagar utskänka dylika drycker i en för sådant ändamål å nedre bottnen i hotellet apterad så kallad ölstuga. Genom resolution den 27 februari 1892 lemnade jernvägsstyrelsen tills vidare bifall till ansökningsen, »dock med den inskränkning, att i fråga om tiden för serveringen å torgdagarne i den så kallade ölstugan äfvensom beträffande villkoren för serveringen derstädes i öfrigt de för restaurationsrörelsen vid statens jernvägar i allmänhet meddelade ordningsregler skulle gälla till efterrättelse».

I ordningsreglerna (se bilaga till Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18, år 1896) stadgas, att restaurationslokal skall hållas öppen för allmänheten en half timme före och en half timme efter personförande tågs ankomst och afgang, men att vid alla andra tillfällen, så framt icke, på gjord framställning, trafikdirektören inom distriktet för *särskildt* fall annorlunda förordnat, lokalen skall vara stängd och ingen servering derstädes förekomma. Det vill sålunda synas, som om Finlöf skulle för hvarje torgdag behöft trafikdirektörens särskilda tillstånd till utskänkning i hotel-

lets ölstuga, men detta har afhjelpats med ett tillståndsbevis — in blanko. Finlöf har nemligen, under hvarje af de månatligen återkommande torgdagarna, i ölstugan anbragt ett tryckt anslag utan vare sig datum eller namnunderskrift af följande lydelse: »Restaurationslokalerna inom Gnesta jernvägsstation få under innevarande torgdag hållas öppna utan afbrott från kl. 6 f. m. till kl. 4 e. m. Trafikdirektören.» Och äfven de för jernvägspassagerarne afsedda matsalarne hafva regelbundet å alla torgdagar försetts med liknande anslag utan datum samt varit tillhåll för de marknadsbesökande. Men icke nog med detta sätt att kringgå de gifna ordningsreglerna.

Ehuru Finlöfs kontrakt tydligen förbjuder försäljning af vin och maltdrycker inom hotellet utan »särskildt» tillstånd, samt den senare resolutionen medgifver undantag derifrån endast för torgdagar och i fråga om resande, har Finlöf äfven mellan torgdagarne under hela kontraktstiden i ölstugans lokal obehindradt utöfvat en öltappningsaffär i stor skala. För några år sedan meddelade kommunalnämnd och municipalstyrelse och faststälde Konungens befallningshafvande ett, sedermera ej förnyadt, allmänt förbud för handlande i Gnesta att hålla vin eller maltdrycker till salu för afhemtning. Finlöf, hvars ölförsäljningsaffär ofta föranledde oordningar och som man hufvudsakligen ville träffa med förbudet, var emellertid den ende, som gick oberörd deraf, emedan hans försäljningslokal låg på jernvägens område och sålunda ansågs vara undandragen de kommunala myndigheternas kompetens. Af samma anledning har Finlöf efter den så kallade tioliters-förordningens införande ansetts hafva den privilegierade ställningen att ensam och utan erhållet tillstånd försälja vin och maltdrycker till huru liten myckenhet som helst!

Att oordningar skulle uppkomma genom ett sådant oeffterrättlighets-tillstånd, är helt naturligt, men det fans ingen, som beifrade dem. Förmodligen har länsmannen på platsen ansett polismyndighetens rättigheter tillintetgjorda och dess skyldigheter upphäfda på ett område, der den kongl. jernvägsstyrelsen höll sin hägnande hand öfver en privilegierad krog-rörelse. Och stationsföreståndaren, som enligt gällande instruktion af ¹/₁₀ 1887, § 29, skall »förvissa sig om, att restaurationslokalerna inom jernvägens område hållas öppna endast å fastställda tider samt att inga oordningar inom nämnda lokaler ega rum», men som veterligen aldrig ingripit, har antagligen ansett sig genom denna passivitet bäst motsvara den kongl. styrelsens »innersta tanke» om krögarens anspråk på laglös näringsfrihet. Till sist, då fylleri och slagsmål hörde till ordningen för hvarje torgdag, ingafs år 1893 af ordföranden i Gnesta municipalstyrelse samt ordföranden i socknens kommunalstämma och kommunalnämnd å de kommunala myn-

digheternas vägnar till jernvägsstyrelsen en skrift, der det bland annat yttrades, »att det inom orten och allmänt i länet vore allt för väl känt hur mycket ordnandet af ölförsäljningen i Gnesta ännu lemnade öfrigt att önska samt att oredan, särskildt under torgdagarna, icke minskats men väl ökats, sedan jernvägsstyrelsen lemnat jernvägsrestauratören på platsen rättighet att uti det af honom uppförda hotellet under torgdagarna hålla öppen ölstuga.» Vid skriften var fogadt ett intyg af länsmanen och vice länsmanen i orten af följande lydelse:

Afskrift.

Såsom åberopadt yttrande af oss rörande herr kapten W. von Ecker-mans samt ordföranden i kommunalstämman och kommunalnämnden i Frustuna, ingenjören O. Möller, samt ordföranden i Gnesta municipal-styrelse, landbruksingenjören B. E. Hildebrands ansökan att få ölförsäljningen inom Gnesta under månadstorgdagarna eller första helgfria tisdag i hvarje månad förbjuden, hafva vi härmed äran anmäla, att *då de oordningar, som under ofvanberörda torgdagar uppstå, hufvudsakligen härröra från ölförsäljningarna å platsen, det vore för ordningens upprätthållande och i öfrigt högst önskvärdt, att den i Hotell Finlöf i Gnesta idkade ölförsäljning må indragas.* Gnesta den 1 april 1893.

Adolf Näsström.

Länsman.

A. F. Åkerlund.

v. Länsman.

Vidimeras ex officio

R. F. Petre.

Sedan skriften remitterats till intendenten i I trafikdistriktet, afgaf denne efter vederbörandes hörande den oväntade förklaringen, att hvarken ban- eller trafikdirektören hade sig något bekant om de omhandlade oordningarna; att trafikdirektören vid flera tillfällen under samtal med just de polismän, hvilka undertecknat nyssnämnda intyg, erhållit den upplysning, att några nämnvärda oordningar vid torgdagarna icke förekommit; samt att stationsföreståndaren icke gjort någon anmälan i saken. På grund häraf ansåg intendenten, att intet afseende borde fästas vid den gjorda framställningen, och detta blef äfven jernvägsstyrelsens beslut.

Efter detta misslyckade försök från de kommunala myndigheternas sida att med jernvägsstyrelsens hjälp få en bättre ordning införd i samhället, är det knappast förvånande, att det öfverklagade onda snarare till-än aftagit. De upprepade oordningarna på Gnesta torgdagar, hvarom ban- och trafikdirektörerna sagt sig sakna kännedom och om hvilka stationsföreståndaren underlåtit att göra anmälan, äro eljest icke obekanta för någon vare sig på platsen eller i trakten deromkring boende, och till och med protokollen vid Daga häradsrätt bära ojäfaktigt vittnesbörd, att fylleriförseelser och slagsmål ofta förekommit.

Enligt § 22 i förordningen angående försäljning af vin och maldrycker m. m. den 24 oktober 1885 skall styrelsen för statens jernvägs- trafik ega att med ledning af förordningens grunder meddela och tillämpa de närmare bestämmelser i afseende å försäljning af omförmälda drycker inom jernvägens område vid statens jernvägsstationer, som kunna af styrelsen anses erforderliga. När jernvägsstyrelsen emellertid kan anse, att en sådan inrättning som exempelvis ölstugan på jernvägens område vid Gnesta är öfverensstämmande med grunderna för 1885 års förordning, och när styrelsen och dess tjenstemän anse sig befogade att, på sätt som nyss är anfördt, affärda en hel menighets klagomål öfver de missförhållanden, som uppstått till följd af utskänkningsrörelsen på jernvägens område — då torde icke längre åt jernvägsstyrelsen böra anförtras en sådan magt, som nyss citerade stadgande innebär.

Då erfarenheten tillräckligt ådagalagt, att den undantagsställning, som genom lagstiftningen om öl- och vinhandeln lagts i jernvägsstyrelsens händer, blifvit på ett synnerligen groft sätt missbrukad, bör den i min tanke upphävas, endast med det undantag, att rätt till utskänkning af vin och maldrycker vid jernvägsstationer icke må beviljas, med mindre jernvägsstyrelsen det medgifver.

Något uppskof med den reform, jag ifrågasätter, bör så mycket mindre föränledas deraf, att jernvägsstyrelsen nu, såsom af nedanstående meddelande framgår, lär hafva under behandling »frågan om en revision af bestämmelserna rörande restaurationsväsendet vid statens jernvägar», som just denna revision, i förening med en annan, redan omnämnd omständighet, till hvilken jag skall återkomma, tvärtom utgör ett det starkaste skäl att påskynda en förändring.

Det åsyftade meddelandet lyder som följer:

Stockholm den 4 Jan. 1897.

Riksdagsmannen H. Herr S. A. Hedin.

Med anledning af eder begäran*) vid besöket den 2 dennes är jag i tillfälle meddela,

att, hvad rörer Gnesta restauration, styrelsen på herr Finlöfs framställan att få på samma villkor, som det nu gällande kontraktet bestämmer, till annan person öfverlåta restaurationsrörelsen, lemnat t. f. intendenten i skrifvelse den 5 sistlidne augusti i uppdrag såsom svar delgifva, att styrelsen icke är sinnad på nu gällande villkor antaga annan restauratör derstädes som ock i vederbörlig ordning uppsäga det nyssnämnda med herr Finlöf upprättade kontraktet att upphöra gälla den 1 nästinstundande april, men att något kungörande om ledigheten åtminstone ännu icke är utfärdadt,

samt att i öfrigt, med föranledande af 1893 års jernvägskomités betänkande samt nådiga brefvet den 31 oktober 1896 angående åtgärder för ökning i statsbaneförvaltningens inkomster, frågan om revision af bestämmelserna rörande restaurationsväsendet vid statens jernvägar för närvarande är under behandling inom jernvägsstyrelsen, men ännu icke slutligen afgjord.

Med största högaktning

J. H. Lundberg.

e. f.

Det begrundande, hvarmed jernvägsstyrelsen uppgifves vara sysselsatt, rörande frågan om en revision af bestämmelserna om restaurationsväsendet, kan — sade jag — ej åberopas som skäl för ett uppskof med den reform, som förr eller senare måste vidtagas, och som redan länge

---

*) Min begäran var följande: »Jag anhåller om bestyrkt afskrift af den utfärdade kungörelsen om utarrendering af restaurationsrörelsen vid Gnesta.» Jag framställde denna begäran just därför, att jag mycket väl visste, att vederbörande icke utfärdadt, icke heller ämnade utfärda någon sådan kungörelse, men under hand redan mottagit anbud.

Efter några dagars öfverläggning kom ofvanstående meddelande mig till handa. Sedermera utfärdades kungörelse i en — så vidt jag kunnat utröna, blott en enda — lokaltidning.

påkallats af de giltigaste skäl. Med hänsyn härtill erinrar jag om följande tvenne omständigheter.

1) Sedan jernvägsstyrelsen den 17 april 1891 meddelat (bil. n:o 1 till Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19 år 1891), att den »för någon tid tillbaka» beslutat att utförda generella bestämmelser för samtliga restaurationer vid statsbanornas stationer, dröjde utfärdandet till »i juli 1894». Hvarför skulle det ej dröja lika länge, innan den i ofvanstående meddelande utlofvade, mera omfattande revisionen blifver fullbordad? Och hvad anledning har man att hoppas, att den skall i högre grad än 1894 års bestämmelser hämma missbruken?

2) Man har så mycket mindre anledning att hoppas något sådant och så mycket större anledning att befara just motsatsen, som — enligt det nyss anförda meddelandet till undertecknad — det kongl. bref af 31 oktober 1896, som är revisionens utgångspunkt, handlar om »åtgärder för ökning i statsbaneförvaltningens inkomster». Det lär väl vara påtagligt, att den märkvärdiga jernvägsolitik, som afser att genom ökad statsinkomst af restaurationsväsendet vid statsbanestationerna upphjelpa statsbaneaffärerna, ej kan ställa sig fiendtlig mot en krogrörelse, i jemförelse hvarmed mathållningen måste i kalkylen spela en mycket underordnad roll.

Det är naturligtvis *den förre*, som redan föranledt ett anbud å mellan 10 och 11,000 kronor för restauranträttigheterna vid Gnesta, ekuru jernvägsstyrelsen funnit dem och den af 14 möblerade rum bestående lokal,*) der de utöfvas, väl betalta med — 400 kronor (Bil. 1 till Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7 år 1891), hvilket belopp från och med 1895 blifvit höjdt till 1,000 kronor.

Jag har den äran att föreslå,

att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om sådan ändring i förordningen af 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker, att 1) tillstånd till sådan utskänkning vid statens jernvägsstationer af vin- och maltdrycker, hvarom förordningens 2 § handlar, må af Konungens befallningshafvande meddelas under iakttagande af enahanda villkor, som angående beviljande af tillstånd till sådan utskänkning inom om-

*) Enligt uppgift af herr Andersson i Skeenda under Andra Kammarens diskussion den 19 mars 1891.

rådet för station vid enskild till persontrafik upplåten jernväg nu äro gällande, och 2) att rättighet att annorlunda eller i vidsträcktare omfattning, än i 2 § 1 mom. sägs, utskänka vin eller maldrycker vid statens eller enskilda jernvägars stationer ej får i något fall beviljas.

Motivet för det senare yrkandet ligger i öppen dag. De *resandes* behof tillgodoses genom utskänkning enligt 2 § 1 mom. Restauratörens eller jernvägsegarens hehof af »ökning i inkomster» medelst auktoriserande af krogrörelse å jernvägsstationer, äfven om denna ökning skall köpas med fylleri och slagsmål, läser ej böra af lagstiftningen tillgodoses.

Jag bifogar en i Aftonbladet för den 4 innevarande månad offentliggjord naturskildring af en officiel svensk ölkrog år 1897.

Stockholm den 8 mars 1897.

A. Hedin.

Bilaga.

En allmogekrog på jernvägens område.

(Bref från Aftonbladets specielle korrespondent.)

Restaurationsrörelsen vid Gnesta station öfvergår, som förut blifvit nämndt, från och med den 1 april i nya händer. Den nuvarande innehafvaren, herr A. Finlöf, hade inlemnadt anbud å 5,000 kronor och bifogade vid detta den anmärkningen, att något »våghalsigt brushufvud» nog kom att bjuda mera, men — — —. Den nye restauratören, herr Jones från Norrköping, skall, enligt sitt anbud, betala 10,200 kronor. Enligt hvad fullt trovärdiga personer för undertecknad försäkrat, har herr Finlöf sedermera erbjudit herr Jones för rättighetens öfverlåtande — 15,000 kronor. Jernvägsstyrelsen skulle nog ingenting haft emot, att den gamle inne-

hafvaren, som, efter allt att döma, ej förverkat dess oinskränkta förtroende, fått behålla sin lukrativa rörelse, för hvilken han förut betalat — 1,000 (säger ett tusen) kronor.

Det nuvarande arrendebeloppet är ju en ganska nätt summa, och man kan utan tvifvel deri, om man så vill, mycket väl se jernvägsstyrelsens praktiska affärs geni. Men när man får kännedom om, *med hvilka medel* den höga arrendesumman plus innehafvarens egna förtjenster (herr Finlöf har på något öfver tjugu år suttit och blifvit en högst förmögen man) tillskapas, så måste man fråga sig: *är det den kongl. jernvägsstyrelsen värdigt att skaffa sig inkomster genom att låta sin restauratör arrangera femte klassens ölkrogar på jernvägens egen mark?*

Ty det är just på det sättet, man inhöstar sina förnämsta inkomster. Och för att belysa detta, kan jag icke få någon bättre illustration än att beskrifva

en torgdag i Gnesta.

Jag har alldeles färska intryck. Sista torgdagen försiggick den 2 mars, och det var den, jag rest att bevista.

Gnesta marknadstorg begränsas hufvudsakligast af tre byggnader, nemligen stationshuset, restaurationshuset och Finlöfs hotell, bygdt på jernvägens område.

Så fort klockan på morgonen slagit sex, slogos två små dörrar på nedre bottnen i hotellet upp på vid gafvel, och en tarflig skylt upphängdes öfver ingången. På skylten lästes i stora bokstäfver: »Ölstuga, öppen 6—2».

Dermed har torgdagen börjat. Inom en half minut, sedan dörrarna öppnats, stod ett tiotal personer vid disken, och efter en halftimme var lokalen så godt som fylld.

Denna ölstuga, som restauratören erhållit jernvägsstyrelsens speciella tillåtelse att få hålla under torgdagarne, utgjorde det allra vederstyggligaste, som man gerna kan få skåda.

Vid ena långväggen lågo två stora, smutsiga fat — de innehöllo öl. I ett hörn fans en väldig hög med buteljer uppradade — de innehöllo »vin».

I vinkel omkring detta lågo på bockar några ohyflade bräddörrar — det var disken. Innanför fans en afsägad tunna med vatten — der skulle glasen sköljas. I den åt gästerna upplätta delen af rummet stodo två bord, grofva och klumpiga, samt ett par ytterst farfliga bänkar.

Golfvet var af cement, och strax invid dörren fans en håla, hvari vattnet från det sluttande golfvet rann ned och samlades qvar.

Klockan 10 på morgonen, då drickandet redan var i sitt högsta flor, tog jag mod till mig och gick innanför dörren. Hela rummet var icke

mer än cirka 7 meter långt och 5 meter bredt, men på den för gästerna reserverade platsen trängdes ett fyratotal bönder. De flesta voro redan mer eller mindre berusade. Ingen gaf sig tid att sitta. Under svordomar, flatskratt och de plumpaste infall och tilltal trängdes och armbågades de vildt vid disken för att få ett fylldt glas.

Den stank, som steg upp från det med smutsvatten och spilda biersquättar fyllda golvet och hvilken blandades med snuslukten och utdunstningen från gästerna, trotsar all beskrifning.

Och hur det dracks! En person stod vid tappningen och två andra personer, ett fruntimmer och en pojke, langade glasen, så att svetten stod om ansigtet på dem.

Det var det mest djuriska drickande, jag någonsin sett. Det var ett »buskroglif», som måste inge betraktaren en enastående hög grad af vämjelse och hvartill sannerligen icke maken kan uppletas på hufvudstadens allra sämsta nästen.

De fulla glasen tömdes i strupen med en fart, som om det gält att släcka en eldsvåda. Under en halftimmes tid, som jag tog lifvet der inne i betraktande, gaf jag akt på en person, som tömde åtta glas öl och tre glas vin. Han var nykter, när han gick in, men när han gick ut, raglade han starkt.

På detta sätt höll det på hela förmiddagen. Den ena hopen strömmade ut och den andra strömmade in. Och de, som kommo ut, voro till allra största delen starkt rörda. De vinglade, hojtade, slogo med armarna. Det tycktes vara en smittosam epidemi att bara dricka... dricka utan system, utan besinning.

Under halftimmen, jag var inne, gingo icke mindre än två slagsmål af stapeln inne i lokalen. Den ena gången var det två äldre bönder, den andra två ynglingar, hvilka sistnämnda slutligen skildes åt af de tillstädeskomna polismännen. Jag hörde berättas om de vidrigaste uppträden, som ibland bruka försiggå der inne.

Hur lönande det kan vara att hålla en dylik inrättning öppen under torgdagarne, kan man få en föreställning om, då man besinnar, att hvarje glas — som enligt uppgift skall innehålla $\frac{1}{3}$ liter, men som föreföll åtskilligt mindre — kostar konsumenten 10 öre, men restauratören med säkerhet högst 2 öre. Och under de största torgdagarne — i april och november, då tjenstefolket samlas der och då superiet och oordningen lära öfvergå alla tänkbara gränser — kan man lugnt beräkna, att minst 4 fat om 90 liter tömmas. Det blir öfver tusen $\frac{1}{3}$ liter-glas eller omkring 86 kronors nettobehållning på en enda förmiddag i en lokal, som på grund af

sin beskaffenhet kan anses ha ett hyresvärde lika med en vedbod eller ett bryggghus.

Utom ölet dracks det äfven stora massor »vin» — det kostade 25 öre glaset, och med säkerhet förtjenades äfven på det en 200 procent.

»Hur smakar vinet?» frågade jag en bonde, som kom ut derifrån och som jag sett tömma ett par glas mörk vätska.

»*Det är surt*», svarade han och gjorde en otäck grimas.

»Men hur kan ni dricka det då?» frågade jag vidare.

»Jo si, man blandar i hop det med ett glas öl och så går det ner som en dans», svarade han med ett bredt leende.

Det är också en smak! Jag såg personer så fulla, att de knappt kunde gå, ragla in genom dörrarna i polismännens åsyn och få så mycket dryckjom de behagade.

Nu bör jag äfven tillägga, att å tredje klassens matsal, som eger en särskild ingång från torget, dracks det äfven lika bra. Hvar enda gång, jag gick der förbi, var det fullt af landtfolk. Der söps visserligen inte så djuriskt som på den förutnämnda »restaurationen», men der dracks nog lika mycket, ty rummet var större.

Det blir fina recetter!

Man kan tänka sig, hvilket inflytande som denna af jernvägsstyrelsen och Kongl. Maj:ts befallningshafvande tillåtna öl- och vinutskänkning skall hafva på den mängd af folk, som samlas från omkringliggande landsbygd, särskildt på de unge männen. Det är väl då inte meningen, att dessa torgdagar äro tillkomna för att skaffa kongl. jernvägsstyrelsen inkomster genom att ockra på bondeklassens råaste begär och lustar och att åtminstone en gång i månaden skaffa stationsplatsens ordentliga bebyggare på halsen skaror utaf rusig, skrålande och oregerlig allmoge, hvilka hela dagen draga omkring på vägarne, tjutande som indianer och många gånger tillställande de vildaste slagsmål. Att polisstyrkan vid torgdagarne uppgår till minst 9 man — länsman, vice länsman, fjerdingsman och 6 extra konstaplar — visar ju också, att vederbörande ha ögonen öppna för »folklifvets» karakter, men *hvarför* låter man de snuskiga ölkrogarne stå öppna?

—nb—.